

Anarhija 101

Bob Black

2005.

Što je „anarhizam“? Što je „anarhija“? Tko su „anarhisti“?

Anarhizam je ideal najboljeg načina života. Anarhija je način življenja. Anarhizam je ideja prema kojoj je vlada (država) suvišna i štetna. Anarhija je društvo bez vlade. Anarhisti su osobe koje vjeruju u anarhizam i koje žele da žive anarhiju kao što su to prakticirali naši preci. Osobe koje vjeruju u vlade (one koje su liberalnog, konzervativnog, socijalističkog ili fašističkog opredjeljenja) poznatiji su kao „etatisti“.

Moglo bi zvučati kao da je anarhizam nešto čisto negativno – kao da je samo *protiv* nečega. U stvari, anarhisti imaju mnogo pozitivnih ideja o životu i društvu bez države. Za razliku od marksista, liberala i konzervativaca, ne nude nacrt ideala.

Ne bacaju li anarhisti bombe?

Ne – barem ne u mjeri u kojoj to čini vlada SAD, koja je za jedan dan bacila više bombi na Irak nego kompletan anarhistički pokret za 150 godina svoga postojanja. Zašto nikada ne možemo čuti o „predsjednicima-bombašima“? Zar postoji razlika između bombi koje su isporučene horizontalno od anarhista i vertikalno od vlade SAD?

Anarhistički pokret je aktivan u brojnim zemljama dugi niz godina, kako onim autokratski vođenim, tako i onim demokratskim. Nekada, naročito u slučajevima ozbiljne represije, bili su prinuđeni bacati bombe. Ali to su bili izuzeci. „Bombaši-anarhisti“ su stereotip ustanovljen od strane političkih elita i novinarskih kuća krajem devetnaestog vijeka. Stereotip koji se i dalje održava, iako je često, očito, u pitanju pretjerivanje.

Je li ikada postojalo funkcionalno anarhističko društvo?

Da, postojale su ih tisuće. Prvih milijun godina ili više, sva ljudska bića su živjela u lovačkim zajednicama u kojima su svi bili jednaki, bez hijerarhije ili vlasti. To su naši preci. Anarhistička društva su morala biti uspješna, u suprotnom danas ne bismo bili ovdje. Država postoji tek nekoliko tisuća godina, što je bilo dovoljno da potčini sva anarhistička društva, kakva su preostala kod Bušmana, Pigmejaca ili australskih Aboridžina.

Ali ne možemo se vratiti takvom načinu života.

Većina anarhista dijeli to mišljenje, ali i dalje istraživanje takvih društava može poslužiti za širenje vidika ili kao inspiracija za društvo bazirano na voluntarizmu, individualizmu i suradnji. Navest ćemo za primjer da anarhisti i pripadnici lovačkih plemena imaju jako efikasne metode za rješavanje konflikata, uključujući pomirenje i neobvezujuću arbitražu. Njihove metode bile su efikasnije od postojećeg zakonodavnog sustava, jer su porodice, prijatelji i susjedi ohrabivali sukobljene strane da se dogovore; preuzimali su ulogu suosjećajnih i pouzdanih posrednika, koji su poticali razumna rješenja problema.

Sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, akademska zajednica je pokušala uključiti neke od ovih metoda u američki zakonodavni sustav. Pokušaj je propao, jer takve tehnike funkcioniranju jedino u slobodnom društvu.

Anarhisti su naivni: misle da je ljudska priroda u suštini dobra.

To nije istina. Anarhisti odbijaju ideju da postoji urođena izopačenost ili iskonski grijeh. To su religijski ideali, u koje ljudi više ne vjeruju. Ne vjeruje se da je ljudska priroda suštinski dobra. Ljudi su takvi kakvi jesu, suštinski nisu ovo ili ono. Osobe koje žive u kapitalističkom društvu i sa njegovim saveznicima (državom), jednostavno nisu imale priliku da budu sve za što imaju potencijal da budu. Anarhisti su uvjereni da će ustrajavanje na njihovim idejama značiti bolji život za gotovo sve.

Kako se može vjerovati ljudima bez viktimizacije jednih ili drugih ili bez državne kontrole kriminala?

Ukoliko ne možete vjerovati običnim ljudima bez viktimizacije, kako možete imati povjerenja da država ne viktimizira sve nas? Jesu li osobe koje se nađu na pozicijama moći nesebične, posvećene, nadmoćne nad onima kojima vladaju? Što više gubite povjerenje prema svojim kolegama, imate više razloga da postanete anarhist. U slučaju anarhije vlast je reducirana i raspodijeljena. Svakom pripada nešto moći, ali nikome mnogo. U slučaju države, većina ljudi nema nikakvu stvarnu moć. Protiv kakve moći ste spremni ustati?

Ali, realno, što bi se dogodilo da ne postoji policija?

Anarhist Allen Thornton primjećuje: „Policija nema zaštitarsku ulogu, već osvetničku”. Zaboravite na Batmana, vozikanje okolo i zaustavljanje kriminala koji se upravo događa. Policijske patrole ne rade preventivno na pojavu kriminala ili hvatanje počinitelja. Kada su policijske patrole, tajno i selektivno raspoređene u Kansas Cityu, stopa kriminala je ostala ista. Slična istraživanja su potvrdila da detektivski posao, laboratorije... nemaju nikakav efekt na stopu kriminala. Samo kada se susjedstvo udruži da nadgleda i upozorava potencijalne počinitelje, štetne aktivnosti sele se u područja koja su samo pod policijskom prismotrom. Počinitelji su svjesni da su na takvim mjestima u manjoj opasnosti.

Ali moderna država je uključena u regulaciju svakodnevnog života. Skoro svaka aktivnost je povezana sa državom na neki način.

To je istina – ali kada malo bolje razmislimo, svakodnevni život jeste anarhističan. Rijetko sretamo policajca koji već ne piše kaznu za prebrzu vožnju. Dobrovoljni dogovori i razumijevanja već postoje. Anarhist Rudolph Rocker je zabilježio slijedeće: „Činjenica je da i u najgorim despotским režimima, čovjekove osobne relacije su se uspostavljale slobodnim sporazumijevanjem i solidarnim suradnjama, bez toga socijalni život ne bi ni postojao.”

Porodični život, kupovina i prodaja, prijateljstva, obožavanje, seks i slobodno vrijeme temelje se na principima anarhije. Čak i na radnom mjestu, koje mnogi anarhisti smatraju za prisilu države, nužna suradnja radnika, nezavisnost šefova, sve s ciljem da se minimizira posao i da se završi. Neki su uvjereni da anarhija ne funkcionira. Ali to je gotovo jedina stvar koja funkcionira! Država počiva na temeljima anarhije, kao i ekonomija.

Kultura?

Anarhizam je uvijek okupljao velikodušne i kreativne duše koje su obogaćivale kulturu. Među pjesnicima: Percy Bysshe Shelley, William Blake, Arthur Rimbaud i Lawrence Ferlinghetti. Neki američki esejisti: Dorothy Day, Paul Goodman i Alex Comfort. Anarhisti i naučnici: lingvist

Noam Chomsky, historičar Howard Zinn, antropolozi A.R. Radcliffe-Brown i Pierre Clastres. U književnosti: Lav Tolstoj, Oscar Wilde i Mary Shelley. Slikarstvo: Gustav Courbet, Georges Seurat, Camille Pissarro i Jackson Pollock. Muzika: John Cage, John Lennon, bend CRASS...

Pretpostavimo da imaš pravo, da je anarhija bolji način života nego ovaj trenutno. Na koji način ćemo prevazići državu, ako je tako moćna i tiranska tvorevina, kao što tvrdiš?

Anarhisti uvijek razmišljaju o odgovoru na ovo pitanje. Ne postoji jedan jednostavan odgovor. U Španjolskoj, milijun anarhista 1936. godine za vrijeme pokušaja vojnog udara, borilo se protiv fašista istovremeno dok su podržavali radnike da preuzmu tvornice i seljake da formiraju kolektive. Isto su uradili i u Ukrajini 1918–1920, gdje su se borili protiv carskih poslušnika i komunista. Ali to nisu načini koje ćemo primijeniti da srušimo sustav u 21. stoljeću.

Uzmete li u obzir revolucije koje su prethodile svrgavanju komunizma u Istočnoj Evropi, primijetiti ćete da je došlo do nasilja i smrtnih slučajeva. U nekim zemljama u većoj, u drugim u manjoj mjeri. Ali ono što je svrgnulo političke elite, birokraciju ili generale – većina populacije odbila je raditi ili poduzimati išta što bi omogućilo trulom sustavu da opstane. Što je preostalo komesarima u Moskvi ili u Varšavi, da koriste nuklearno oružje sami na sebi? Da unište radnike koji su jedva preživljavali?

Veliki broj anarhista su dugo vjerovali da je ono što nazivaju generalnim štrajkom, presudno u raspadu države. Dakle, kolektivno odbijanje rada.

Ako ste protiv bilo kakve vlade, onda ste protiv demokracije.

Ako demokracija znači da osobe same kontroliraju vlastite živote, onda bi svi anarhisti bili, kako je to rekao američki anarhist Benjamin Tucker, „neustrašivi Jeffersonski sljedbenici”. Ali to nema veze sa onim što demokracija stvarno jeste. U stvarnosti, dio društva (američkog, gotovo uvijek u manjini) izabere određeni broj političara koji kontroliraju naše živote, kroz donošenje zakona i korištenje neizabranih birokrata i policije za njihovo provođenje, bez obzira na mišljenje većine.

Francuski filozof Rousseau (koji nije anarhist) jednom je napisao, u demokraciji, „Ljudi su slobodni jedino u trenutku kada glasaju, ostatak vremena su roblje izabranih vlada”. Političari koji sjede u uredima i birokrate su obično pod utjecajima velikih biznisa i drugih posebnih interesnih skupina. To je poznato, ali neki se odlučuju na šutnju jer imaju koristi od trenutnih vlastodržaca. Mnogi drugi ostaju tihi, jer svaki oblik protesta može načiniti od njih „ekstremiste” ili „anarhiste” ukoliko stvari nazovu pravim imenom.

Ukoliko se ne odaberu donositelji odluka, ko će to preuzeti na sebe? Ne možeš mi reći da svi mogu donositi odluke po vlastitom nahođenju, bez obzira na druge.

Anarhisti imaju mnoge ideje kako da se donose odluke u društvu koje njeguju principe slobodne volje i suradnje. Većina anarhista je uvjeren da takva društva moraju biti bazirana na lokalnim zajednicama dovoljno malim da se ljudi međusobno poznaju, ili barem da su vezani porodično, prijateljski, bliskih interesa ili mišljenja. Pošto je u pitanju lokalna zajednica, ljudi također razmjenjuju znanja unutar i izvan svojih zajednica. Svjesni su da će živjeti sa posljedicama svojih odluka, za razliku od političara ili birokracije koji odlučuju za druge ljude.

Anarhisti vjeruju da odluke trebaju biti donesene na najnižem mogućem nivou. Svaka individualna odluka koja se može donijeti bez uplitanja, treba biti donesena tako. Svaka odluka donesena u maloj grupi (porodici, religijskoj zajednici, među suradnicima...) treba biti donesena u tom krugu, dokle god ne utječe na druge. Odluke koje se tiču šireg kruga ljudi, donosile bi se na povremenim okupljanjima, takozvanim skupštinama zajednice.

Skupština zajednice nije zakonodavstvo. Niko nije odabran. Svako može prisustvovati. Ljudi govore samo u svoje ime. Dok govore o određenim pitanjima imaju na umu da pobjeda nije, kako je to rekao trener američkog nogometa Vince Lombardi, „jedina stvar”. Oni žele da svi pobjede. Njih vezuje drugarstvo sa njihovim susjedima. Pokušavaju, za početak da izbjegnju nesporazume i pojasne pitanja. To je obično dovoljno da se dođe do dogovora; ukoliko nije, radi se na kompromisnom rješenju. U pojedinim slučajevima, kada pitanja nisu hitna za rješavanje, može se odložiti donošenje odluke. Čitava zajednica se izjašnjava i priprema za slijedeći sastanak. Ukoliko i to bude neuspješno, razmatra se mogućnost privremene podjele manjine i većine od kojih svaka prihvata određeno rješenje.

Ukoliko se nepremostive razlike nastave, manjina ima dva izbora. Ili da se pridruži većini, jer je harmonija zajednice važnija od pojedinačnih pitanja. Možda i većina može napraviti ustupak po nekom drugom pitanju. Ukoliko se to ne ostvari, a pitanje je od velike važnosti za manjinu, mogu se odvojiti u posebnu zajednicu, poput nekih američkih država (Connecticut, Rhode Island, Vermont, Kentucky, Maine, Utah, West Virginia, itd.). Odcjepljenje nije poraz anarhije jer će novonastala zajednica održati takav sustav. Anarhija nije savršen sustav – samo je bolji od ostalih.

Ne možemo zadovoljiti sve naše potrebe i želje na lokalnom nivou.

Možda ne sve, ali postoje arheološki dokazi međugradske trgovine. Radi se o gradovima koji su bili udaljeni stotinama ili hiljadama milja jedni od drugih, u anarhističkoj, prahistorijskoj Evropi. Primitivna anarhistička društva, koje su posjetili antropolozi 20. stoljeća, kao što su San (Bušmani) – lovačka zajednica – i plemena sa otoka Trobriand, uspostavila su individualna „trgovinska partnerstva”. Anarhija u praksi nikada nije mogla imati potpunu samoodrživost. Ali mnogi moderni anarhisti smatraju da zajednice i regije trebaju biti samoodržive, u što većoj mjeri, da se ne bi dovodili u zavisnost od vanjskih faktora. Čak i sa modernim tehnologijama, koje se uglavnom razvijaju da se povećaju komercijalna tržišta, tako što slamaju samoodrživost, moguća je mnogo veća lokalna samoodrživost nego što nam vlade i korporacije poručuju.

Jedna od definicija „anarhije” je kaos. Zar ona ne bi bila upravo to, kaos?

Pierre-Joseph Proudhon, prva osoba koja je sebe nazvala anarhistom, zapisao je „sloboda je majka, ne kćerka poretka.” Anarhistički poredak nadrasta poredak koji nameće država, jer nije sustav korektivnih zakona već zajednice ljudi koji su odlučili da žive zajedno. Anarhistički poredak se temelji na suglasnosti i zdravom razumu.

Kada je formulirana filozofija anarhizma?

Neki anarhisti vjeruju da je prve anarhističke ideje iskazane u Diogenovom cinizmu antičke Grčke, u djelima Lao Tsea u drevnoj Kini, nekim srednjovjekovnim mističkim zapisima, kao i u nekim djelima koja su nastala tijekom 17. stoljeća. Ali moderni anarhizam počinje sa Williamom

Godwinom i njegovim djelom „Politička pravda”, tiskanom u Engleskoj 1793. godine. Djelo je predstavljeno Francuskoj 1840. godine, zahvaljujući Pierre-Joseph Proudhonu (*Što je imovina?*). Inspiriralo je anarhistički pokret koji je nastao među francuskim radnicima i radnicima. Max Stirner u svom djelu *Jedini i njegovo vlasništvo* (*Der Einzige und sein Eigentum*, 1844) navodi prosvjetljeni egoizam kao osnovnu anarhističku vrijednost. Amerikanac, Josiah Warren, nezavisno od Stirnera, objavio je slične ideje koje su imale utjecaj na pokret za stvaranje utopijskih zajednica. Anarhističke ideje su dalje razvijali ruski revolucionar Mihail Bakunjin i ruski naučnik Petar Kropotkin.

Anarhisti se nadaju da će se njihove ideje nastaviti razvijati i promijeniti svijet.

Ova revolucionarna stvar zvuči kao komunizam, koji niko ne želi.

Anarhisti i marksisti su neprijatelji još od 1860-ih. Iako su nekada surađivali protiv zajedničkih neprijatelja kao što su carske pristalice tijekom ruske revolucije i španjolski fašisti tijekom civilnog rata, komunisti su uvijek izdavali anarhiste, od Karla Marxa do Josifa Staljina. Marksisti su osudili anarhizam.

Neki anarhisti, sljedbenici Kropotkina zovu sebe „komunistima” – ne Komunistima. Razlika je u tome što se „njihov” komunizam bazira na najnižem nivou – dobrovoljnom ujedinjavanju zemlje, različitih sadržaja i radne snage u lokalnim zajednicama gdje se ljudi međusobno poznaju, dok se u drugom slučaju radi o Komunizmu nametnutom od strane države, koji je počivao na nacionalizaciji države i proizvodnih postrojenja, negiranju autonomije lokalne zajednice i svođenju radnika na državne službenike. To su dva potpuno oprečna sustava.

Anarhisti su pozdravili pad komunizma, na europski način, i sami su učestvovali u tome. Anarhisti su i danas aktivni u svim nekadašnjim komunističkim zemljama.

Pad komunizma je diskreditirao mnoge američke ljevičare, ali ne i anarhiste, koji sebe nisu ni smatrali ljevičarima. Anarhisti su postojali prije marksizma, a tu smo i nakon njega.

Zar anarhisti ne zagovaraju nasilje?

Anarhistička struja nije ni blizu nasilna kao demokratska, republikanska, liberalna ili konzervativna. Oni djeluju nenasilno jer koriste državu da radi prljavi posao – da bude nasilna za njih. Ali nasilje je nasilje. Nose li uniformu ili mašu zastavama, nema razlike. Država je nasilna po svojoj definiciji. Bez nasilja nad našim precima koji su bili lovci i farmeri, danas ne bi postojale države. Neke anarhističke struje zagovaraju nasilje – ali sve države su angažirane u činjenju nasilja svaki dan.

Neke anarhističke struje su miroljubive i nenasilne. Većina anarhista vjeruje u samoobranu i prihvaćaju određeni nivo nasilja u revolucionarnim situacijama.

Nije pitanje nasilje nasuprot nenasilje, već direktna akcija. Svi ljudi trebaju preuzeti svoju sudbinu u svoje ruke, kao individue ili kao kolektiv, bez obzira da li je zakonito ili ne i je li podrazumijeva nasilje ili ne.

Koja je socijalna struktura anarhističkog društva?

Većina anarhista nije u tom pogledu „potpuno” sigurna. Svijet će biti mnogo drugačiji nakon što se ukinu vlade.

Anarhisti uglavnom ne nude dokumente, ali predlažu neke principe koje služe kao vodilje. Međusobno pomaganje – suradnja prije nego natjecanje – najzdravija je osnova za socijalni život. Vjeruju u individualnost, odnosno da društvo postoji za dobrobit pojedinca, a ne obratno. Zastupaju decentralizaciju u smislu da društvo treba biti uspostavljeno na lokalnom nivou, kao skup zajednica „licem u lice“. Takve zajednice stupaju u federacije – međusobno se pomažu i surađuju na aktivnostima koji ne mogu provesti lokalne zajednice. Anarhistička decentralizacija negira postojeću hijerarhiju. Trenutno, viši nivo upravljanja ima veću moć. U anarhističkom uređenju, viši nivoi ne učestvuju u upravljanju. Nemaju moć prinude, i što je viši nivo u pitanju to je manje delegiran da odlučuje. Izazovi se odnose na mogućnost da se ovakve federacije pretvore u birokratske i statične. Iako vjerujemo u utopije, ostajemo realisti. Takve federacije će biti pod nadzorom. Kako je to rekao Thomas Jefferson, „Vječna budnost, cijena je slobode“.

Zaključne riječi?

Winston Churchill, engleski političar koji je imao problema sa alkoholom i ratni zločinac, jednom je napisao: „Demokracija je najgori sustav vlasti, ako izumemo sve ostale.“ Anarhija je najgori društveni sustav – ako izumemo sve ostale. Sve dosadašnje civilizacije (državna društva) su se urušile i smjenila su ih anarhistička društva. Državna društva su inherentno nestabilna. Prije ili kasnije i naše društvo će se urušiti. Nije prerano razmišljati o sustavu koji će naslijediti postojeći sustav. Anarhisti o tome razmišljaju 200 godina, što je dobar početak. Pozivamo vas da istražite naše ideje – i pridružite nam se u stvaranju boljeg svijeta.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Bob Black
Anarhija 101
2005.

Bob Black, „Anarchy 101“, *Anarchy: A Journal of Desire Armed* no. 60, 2005,
http://theanarchistlibrary.org/library/Bob_Black__Anarchy_101.html
Prijevod teksta: Leila Šeper. Preuzeto sa portala *Ženska posla*,
<http://www.zenskaposla.ba/content/bob-black-anarhija-101> (2012) Korektura i lektura na
hrvatski jezik: Darko Mandić (2012)

anarhisticka-biblioteka.net